Materiallar to’plami · Conference Proceedings

“Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlarni ta’minlash: global chaqiriqlar va milliy yechimlar(Fuqarolarning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlari: transmilliy muammolar va ularni hal etish mexanizmlari)”

IQTISODIY, IJTIMOIY VA MADANIY HUQUQLARNI TA’MINLASH: GLOBAL CHAQIRIQLAR VA MILLIY YECHIMLAR

01 October – 14 November 2026

UDK 336

MAHALLALARDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA VENCHUR MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARIDAN FOYDALANISH

Mashhura Abduhoshim qizi Tursunova[a,*], Umidaxon Sadikjanovna Maksumova[b]

[a] *Farg’ona Davlat Universiteti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot yo’nalishi 1-kurs magistranti*

[b] *Farg’ona davlat universiteti o’qituvchisi, PhD*

MAQOLA MA‘LUMOTLARI

✉ tursunovamashhura@gmail.com

DOI: 10.5281/zenodo.24278121

Kalit so‘zlar:

mahalla, innovatsion tadbirkorlik, startap, venchur moliyalashtirish, venchur kapital, innovatsion ekotizim, raqamli iqtisodiyot.

ANNOTATSIYA

Ushbu tezisda mahalla darajasida innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish, mahalliy muammolarga texnologik yechimlar yaratish va istiqbolli startaplarni moliyalashtirishda venchur kapitaldan foydalanishning iqtisodiy imkoniyatlari tadqiq etiladi. O‘zbekiston Respublikasida 2024–2026-yillarda startap ekotizimi va venchur moliyalashtirishni rivojlantirishga qaratilgan institutsional islohotlar tahlil qilinadi. Mahalla, oliy ta’lim muassasasi, inkubator yoki akselerator, venchur fond va mahalliy boshqaruv o‘rtasidagi hamkorlikka asoslangan tashkiliy-iqtisodiy model taklif etiladi. Taklif etilayotgan yondashuv innovatsion g‘oyani aniqlashdan tortib prototiplash, investitsiya jalb qilish, bozorga chiqarish va natijalarni monitoring qilishgacha bo‘lgan jarayonni yagona tizimga birlashtirishga qaratilgan.

Kirish. Hududiy iqtisodiy rivojlanishning zamonaviy bosqichida raqobat ustunligi tobora ko‘proq bilim, texnologiya va innovatsiyani tijoratlashtirish qobiliyatiga bog‘liq bo‘lmoqda. Shu sababli innovatsion tadbirkorlikni faqat yirik shaharlar yoki maxsus texnoparklar doirasida emas, balki aholining kundalik iqtisodiy faoliyati shakllanadigan mahalla darajasida ham rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mahalla mahalliy talab, mavjud mehnat resurslari, moddiy imkoniyatlar va aholining muammolari haqida axborot shakllanadigan institutsional makondir. Shu jihatdan mahalla innovatsion g‘oyalarni aniqlashning boshlang‘ich nuqtasi bo‘lishi, universitetlar va biznes tuzilmalari esa ushbu g‘oyalarni texnologik va tijoriy loyihaga aylantirishi mumkin.

O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan innovatsion rivojlanish strategiyasida innovatsion texnologik parklar, texnologiyalar transferi markazlari, innovatsion klasterlar, venchur tashkilotlari, startap akseleratorlari va inkubatorlar tarmog‘ini shakllantirish yo‘nalishlari belgilangan.

2024-yil 14-oktabrdagi PQ–357-son qaror bilan startap loyihalar va venchur moliyalashtirish ekotizimini rivojlantirishning yangi mexanizmlari joriy etildi. 2026-yil 11-fevraldagi PQ–59-son qaror esa startaplarni g‘oyadan boshlab masshtablashtirishgacha qo‘llab-quvvatlaydigan kompleks ekotizimni shakllantirishni ko‘zda tutadi.

Tadqiqotning maqsadi va metodologiyasi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — mahallalarda innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishda venchur moliyalashtirishning o‘rnini asoslash va mahalla–ta’lim–biznes–investor

hamkorligiga asoslangan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni ishlab chiqish.

Tadqiqotda tizimli va institutsional yondashuv, qiyosiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish va tashkiliy-iqtisodiy modellashtirish usullaridan foydalanildi. Axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti hujjatlari, rasmiy davlat portallari va innovatsion rivojlanish bo‘yicha davlat materiallari tashkil etdi. Keltirilgan statistik ko‘rsatkichlar rasmiy ma’lumotlarga, mexanizm va tavsiyalar esa muallifning ilmiy takliflariga asoslanadi.

O‘zbekistonda venchur moliyalashtirishning hozirgi holati. Rasmiy ma’lumotlarda 2024-yil davomida 38 ta startap jami 69,5 mln AQSh dollari miqdorida venchur moliyalashtirish jalb qilgani, mablag‘larning 48 foizi ixtisoslashgan xorijiy fondlar hissasiga to‘g‘ri kelgani qayd etilgan. Shuningdek, 2024-yil dekabriga qadar 10 mln AQSh dollari kapitalga ega “IT Park Ventures” jamg‘armasi tashkil etilgan.

1-jadval

O‘zbekistonda startap va venchur moliyalashtirish bo‘yicha tanlangan rasmiy ko‘rsatkichlar.

Ko‘rsatkich	Rasmiy qiymat	Iqtisodiy mazmuni
Startaplar soni, 2024	38 ta	Venchur kapitalga chiqayotgan loyihalar
Venchur mablag‘i, 2024	69,5 mln AQSh dollari	Bozor shakllanayotganini ko‘rsatadi
Xorijiy fondlar ulushi	48 %	Xalqaro kapitalga chiqish imkoniyati
IT Park Ventures kapitali	10 mln AQSh dollari	Mahalliy venchur infratuzilmasi
2030-yil maqsadi	5 000 startap; 2 mlrd AQSh dollari	Ekotizimni kengaytirish

2026. yil 11-fevraldagi PQ–59-son qaror bilan 2030-yilgacha startap loyihalar sonini 5 mingtagacha, jalb qilingan venchur investitsiyalar hajmini 2 mlrd AQSh dollarigacha yetkazish maqsadi belgilangan. Shuningdek, yangi ish o‘rinlari yaratish va yoshlarning startap g‘oyalarini tijoratlashtirish ko‘zda tutilgan.

Mahalla innovatsion ekotizimining taklif etilayotgan modeli. Mahalla darajasida venchur moliyalashtirishning samaradorligi faqat investitsiya topish bilan belgilanmaydi. Muhim jihat — innovatsion g‘oyaning aniqlanishi, texnik va bozor jihatdan tekshirilishi, jamoa kompetensiyasi shakllantirilishi hamda investor uchun tushunarli biznes-modelga aylantirilishidir.

2-jadval

Mahalla innovatsion loyihasining g‘oyadan investitsiyagacha bo‘lgan zanjiri. Muallif taklifi.

Bosqich	Asosiy jarayon	Kutiladigan natija
1	Mahalla diagnostikasi	Muammo va imkoniyatlar bazasi
2	G‘oyalarni saralash	Istiqbolli startaplar ro‘yxati
3	Inkubatsiya va prototiplash	MVP yoki prototip
4	Venchur investitsiyasi	Moliyalashtirilgan loyiha
5	Bozorga chiqarish	Daromad va yangi ish o‘rinlari
6	Monitoring va reinvestitsiya	O‘sish va masshtablash

Birinchi bosqichda mahalla hududidagi muammolarni iqtisodiy qiymat yaratish imkoniyati sifatida ko‘rish zarur. Masalan, suv va energiya sarfini kamaytirish, chiqindilarni saralash, mahalliy xizmatlarni raqamlashtirish, agrotexnologiyalar, ta’lim texnologiyalari yoki mahalliy mahsulotlarni elektron savdo orqali sotish bo‘yicha muammolar startap g‘oyalariga aylantirilishi mumkin.

Ikkinchi va uchinchi bosqichlarda g‘oya bozor talabiga moslashtiriladi. Universitetlar ilmiy va texnik ekspertiza, inkubatorlar esa biznes-model, jamoa va prototiplash bo‘yicha yordam berishi mumkin. Natijada investor oldiga faqat g‘oya emas, balki muammo, yechim, maqsadli bozor, raqobat ustunligi va daromad modeli asoslangan loyiha chiqadi.

Venchur investori loyiha riskini baholaydi. Investor yuqori riskni qabul qilishi mumkin, biroq loyiha muvaffaqiyatli bo‘lsa kapital qiymatining oshishidan manfaatdor bo‘ladi. Shu sababli venchur investitsiyasi an’anaviy kreditdan farqli moliyaviy instrument sifatida qaralishi kerak.

Innovatsion mahalla loyihalarini baholash mezonlari

3-jadval

Mahalla innovatsion loyihalarini dastlabki saralash uchun muallif tomonidan taklif etilgan mezonlar.

Mezon	**Baholash yo‘nalishi**	**Mazmuni**
Bozor salohiyati	Yuqori / o‘rta / past	Talab, mijozlar va bozor hajmi
Innovatsionlik	Yechim yangiligi	Texnologiya yoki biznes-modelning yangiligi
Jamoa kompetensiyasi	Asosiy risk	Texnik, boshqaruv va marketing ko‘nikmalari
Moliyaviy model	Prognoz	Daromad, xarajat va kapital ehtiyoji
Ijtimoiy ta’sir	Mahalla darajasida	Ish o‘rni, daromad, xizmat va yashil samaradorlik
Masshtablash	Yuqori / o‘rta / past	Boshqa mahallalarga ko‘chirish imkoniyati

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mahalla darajasida innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishdagi asosiy muammo faqat moliyaviy resurs yetishmasligi emas, balki g‘oyani investitsiyaga tayyor loyihaga aylantirish zanjirining to‘liq shakllanmaganligidir. Shu sababli venchur moliyalashtirishni mahallaga oddiy moliyaviy yordam sifatida emas, balki innovatsion g‘oyani aniqlash, saralash, inkubatsiya qilish, investorga tayyorlash va bozorga olib chiqish tizimining bir qismi sifatida tashkil etish maqsadga muvofiq.

O‘zbekistonda startaplar va venchur kapital bozorini rivojlantirishga qaratilgan 2024-yilgi PQ–357 va 2026-yilgi PQ–59-son qarorlar ushbu yo‘nalishning institutsional asoslarini mustahkamlamoqda. Shu sharoitda mahalla–universitet–inkubator–venchur fond–mahalliy boshqaruv hamkorligi hududiy innovatsion loyihalarni shakllantirishning istiqbolli yo‘nalishidir.

Demak, mahalla innovatsion ekotizimining asosiy natijasi faqat yangi startaplar soni bilan emas, balki yangi mahsulot va xizmatlar, qo‘shimcha xususiy investitsiya, barqaror ish o‘rinlari, mahalliy daromad va resurslardan samarali foydalanish ko‘rsatkichlari bilan o‘lchanishi lozim.

References

[1] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyuldagi PF–165-son Farmoni. “2022–2026-yillarda O‘zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”. LexUZ.

[2] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ–357-son qarori. “Startap loyihalar va venchur moliyalashtirish ekotizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

[3] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 11-fevraldagi PQ–59-son qarori. “Startaplarni qo‘llab-quvvatlashning kompleks ekotizimini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

[4] O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. Startaplar va venchur moliyalashtirish bo‘yicha rasmiy materiallar.

[5] Becker G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. University of Chicago Press.

[6] Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. Harvard University Press.